باڵداری فلامینگو لەقلەقی سوور لە دورگەی جربە

....

دورگەی جربە لە سەر نەخشەی تونس

....

وێنەی سەناگۆگای الغريبە یەهوودی یەکان لە دورگەی جربە

جربە دوورگەی گەشتوگوزار

دەڵێن رۆژانە فرۆکەیەک لەو دورگەیە دادەبەزی و گەشتیاری فەرەنسی ،ئەڵمانی ، ئیتاڵیایی ،ئینگلیزی و وڵاتانی تر بۆ گەشتوگوزار دەهێنێتە ئەو دورگەیە .جگە لە گەشتیاری پشووی هاوینە ، لە مانگی مای[ئایار] دەبیتە دورگەی یەهوودیان . رۆژانی 15و16ی مایو{ئایار} یەهوودی یەکان بۆ حەج کردن دەچنە زیارەتکردنی پەرستگای غریبە{المعبد الغريبە}. یەهوودی یەکان لە سەرتاسەریی جیهان بە گشتی و لە ئیسرائیل بە تایبەتی زیارەتی مەزارگای[الغريبە] کە کونترین سەناگوگایە دەکەن .ئەو یەهوودیانە بۆ بەختی خەڵکی {جربە} لەو دوورگەیە ئەو [سەنەگوگا]یەیان دروست کردووە، کە بۆتە خێروبەرەکەتی داهاتێکی زۆر و بازرگانی بۆ خەڵکی

تونس بە گشتی و خەڵکی جربە بە تایبەتی . ئێستاکە نزیکەی 1500ـ2000 یەهوودی ماوە و لە تونس و جربە دەژین ، جاران نزیکەی 100 هەزار یەهوودی لە تونس دەژییان بەڵام زۆربەیان کۆچیان کرد بۆ ئەوروپا و ئیسرائیل ،تونسیان بەجێ هێشتووە .دەڵێن پاڵەوانی {ئودیسە} کە بە ئودیسیوس بەناوبانگە لە دوورگەی جربا یان [جربە]یا[الجربە] لەناو لمە سپیەکەی قەراغی دەریا حەساوەتەوە.پاش ئەو هەزارەها ساڵە گەشتیاری جیهان جارەکی تر لەو دوورگەیە دەحەسێتەوە و لەگەڵ باڵداری فەلامینگۆ{لەقلەقی سور} یەکتریان گرتۆتەوە . گەلێک لە نووسەرانی جیهانی باسی ئەو دوورگەیەیان کردووە لە مانە {ئەندریە جید}ی فەرەنسی و نووسەری تونسی {محمد المرزوقی}. ئەو دوورگەیە کەوتۆتە خوارووی رۆژهەڵاتی تونس و بە دارخورما و دار زەیتوون داپۆشراوە.تێرۆریستەکانی {القاعدە} بۆ تۆقاندن و ترساندنی گەشتیار ویستیان خەڵکی ئەو دورگەیە برسی بکەن و زیاتر لە 35000کرێکار و کارمەند بێکار بکەن ، کاتێک لە 11ی ئاپریلی 2002 مەزارگەی یەهوودی یەکان [سەنەگوگا]یان تەقاندەوە. 21 گەشتیار کوژرا لەوانە 14 گەشتیار ئەڵمانی و 5 تونسی و 2 فەرەنسی بوون . نزار نوار{نزار بن محمد نصر نوار} تیروریستەکی تونسی بوو کە لوری یەکەی تەقاندەوە. [بلقاسم نوار] کە هاوکاری تیروریستەکان بوو دادگا بە 20 ساڵ زیندانی حوکمی لۆ براندەوە و ئەو تیرۆریستە ژنی هیناوە و خاوەنی 4 منداڵە .پاش ئەو روداوە ، ماوەی شەش مانگ ئەو دوورگەیە برسیی کرا و هیچ گەشتیارێک نەوێرا رووی تێبکات ، خەڵکی بەگشتی دژی کردەوەکەی القاعیدە وەستا و ریسوای کرد ، ئەوەی جێگای سەرنجیشە ئەو دورگەیە زیاتر پارێزگاری لە داب و نەریتی خۆیان دەکەن و ژنانیان خۆیان دادەپۆشن و بە جلەوە مەلەوانی

دەکەن و لە رووی ئاییینیش زیاتر دیندارن و گەلێک مزگەوتی کۆنیشی تێدایە . شوێنێکی تریش بۆ گەشتیار جێگای سەرنجە ئەویش مۆزەخانەی [قلالە]یە ئەو کەلوپەلانەی لەخۆی کۆکردۆتەوە کە لەو دوورگەیە دۆزراوەتەوە. گەرەکی [حومە السوق] ناوجەرگەی دوورگەی جوربە یە و بە پایەتەختی دوورگەکە دادەنرێت و رۆژانی پێنجشەمە و دووشەمە بازاری لێدەکرێتەوە و خەڵکی بۆ شت کرین رووی تێدەکات و شان بەو بەشانی یەکتر دەکەوێت . جارجارە بازارە دەگوترێت لیبی ، گوایە زۆربەی کەلوپەلەکان لە لیبیا دێت . جگە لەو گەرەگە گەرەکی [میدون و آجیم]یش بە گەرەکە گەورەکانی دوورگە دادەنرێت. لە گەرەکی [الریاض] کۆڵانی جوولەکە هەیە و هەتا ئەمڕۆکە یەهوودی تیدادەژی و کۆڵانەکانی گەلێک تەسکە و ئوتومۆبیل ناتوانی پێیدا دابڕوا ، هەروەکو کۆڵانە تەسکەکانی {تەنگەکانی} قەڵای هەولێری خۆشەویستە. ئەگەر شارەزایانی شوێنەواری کۆن بەراوردی ئەو کۆڵانانە بکەن رەنگە بگەنە ئەو بیروڕایەی کە هەموو ئەندازەکان بە یەک شێوە دروست کراوە . هەندەکیش لە یەهوودی یەکان لە [الحارە الکبری]و[الحارەالصغیرە] دەژین .بەشی زۆربەیان کاری زێرەنگەری دەکەن گوایە زۆر دەوڵەمەندن . خۆیان بە تونسی دادەنێن و هەروەکو تونسیان رەفتار دەکەن و شاگردی موسڵمانیشیان هەیە .

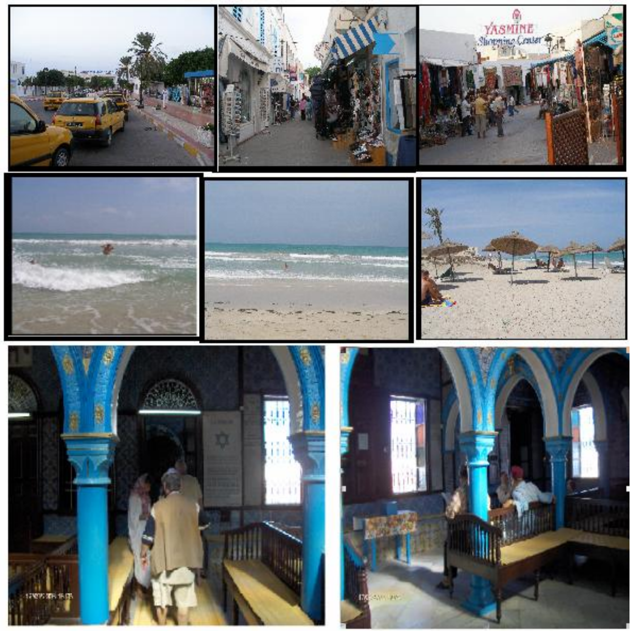

کاتی خۆی سەرۆک حەبیب بورقیبە{الحبیب بورقیبە 1903/8/3 ـ 2000/4/6} بازرگانی بەناوبانگی یەهوودی [باروخ]ی کردە وەزیری گەشتوگوزار{السیاحە}.ئێستاکەش لە حکومەتی {زین العابدین بن علی 1936/9/3} یەهوودی [روجیە بیزمیت]ئەندامی ئەنجوومەنی راوێژکارانە .
بەربەرەکان زمانیان {الشلحە}یە و هەتا ئەمڕۆکە بەکاری دەهێنن .لە پاش ئەوەی ئایینی ئیسلام بڵاوبۆوە و لە دوورگەی عارەبی هاتەدەر ، {رویفع بن ثابت الانصاری} ساڵی 60 هیجری ئەو دورگەیەی داگیرکرد.
بۆ گەشتیاران قاوەخانە و چێشتخانەی زۆر لەو دورگەیە کراوەتەوە و خواردنی جۆراوجۆر هەیە ، خواردنەکانی جربە بریتین لە {الزمیطە..الکسکسی..الحسو..العیش..البسیسە}یە.

ژمارەی دانیشتوانی نزیکەی 120هەزار کەسە، بەلاّم لە سەرتاسەری تونس خەڵکی هاتوون بۆ کارکردن . پیّوانەی 530 کیلومەترچوارگۆشەیە. لەناو سەنەگۆگا ئەو کابرایەی کلاّو و چەفیە{لیّچەک} دابەش دەکات ناوی حاجی هادی مسعود{الحاج الهادی مسعود}تەمەنی 67ساڵە و موسڵمانە .هەریەکیّک زیارەتی ئەو پەرستگایە بکات دەبیّ سەری داپۆشی ، دیارە ئەو لەچەک و کلاّوە لەسەرەتادا رەوشتی یەهوودی یەکان بووە بۆیە هەتاکو ئیستاکەش بەکار دەهیّنریّ . گۆرانی بیّژە یەهودی یەکانی تونس راوول جورنو..جبيبە مسکیە..لیلی سفار..فریتنە درمون..عاشیر میزراهی..الخلفاوی..الشیخ العفریت سالاّنە لەو دوورگەیە ئاهەنگ دەگیّرِن . فرۆکەخانەی {جربە جرجیس الدولی} دەکەویتە 9 کیلومەتر لە حومە السوقی پایەتەختی دورگەکە دوورە و نزیکەی ملیونیّک و نیو گەشتیاری تیدا سەفەر دەکەن و لەزۆربەی پایەتەختەکانی جیهان گەشتیار دەگوازیّتەوە . ئیّستاکەش کاری تیّدا دەکەن بۆ فراوان کردنی . ئەو کەسانەی لە کۆگا و بازار و دەکان و قاوەخانەکان کار دەکەن بە زمانی ئەڵمانی و فەرەنسی و ئیتاڵی و ئینگلیزی و چیکی قسان دەکەن و مامەڵەت لەگەڵ دەکەن . بەشی زۆربەیان خویّندەواریان کەمە بەلاّم لەو زمانانە شارەزان و لەبەر ئەوەی پیشەی رۆژانەیان دیداری کردنە لەگەڵ گەشتیاران زۆر بەباشی فیّرە زمانەکان بوونە. خەڵکی ئەو دورگەیە لەگەڵ بیّگانە رەفتاریان چاکە و بە زۆری قسەت لەگەڵ دەکەن و حەز دەکەن پرسیار و زانیاریت لیّوەربگرن.بۆ گواستنەوەی گەشتیاران تاکسی هەتا بەیانی کار دەکات.

فــەهــد گــردەوانــی2006/9/14جربە/تونس